

Kiss Gy. Csaba

Dragutin Tadijanović

A zágrábi sétával kell kezdeni. A Horvát Írószövetség rendezvényén a Dubrovnik szállóban volt az ebéd. Abban az épületben, melynek ablakából éjfélig figyelhettem a Jellasics tér mediterrán nyüzsgését. A Gaj utcára nyíló ajtón jöttünk ki az étteremből. A kis csoport, mellyel együtt léptem az utcára, egy szálas, idős urat fogott közre. A magas homlokán hiányzó hajat hátul ki számomra, hogy benne a horvát költészet nesztorát, Dragutin Tadijanovićot tisztelhetem. Érezhetően hozzá volt szokva, hogy figyelnek rá, bár szavait nem éreztem prelegációnak, inkább kedélyes adomázásnak, a közép-európai közbeszéd oly otthonos változatának. Megyünk a tér felé, magyarázta, és amikor én erre járok, mindig fölnezek oda, a szemközti ház harmadik emeletére, nézzék, ahol félig van lehúzva a redőny, odaintek, és kisvártatva visszaintenek kendővel, ahogy most is. Hatvan éve immár. Minden áldott nap.

Antológiákban találkoztam néhány versével, de nem túl sok maradt belőlük a fejemben. Annak idején vajdasági magyar költők fordították. Kissé csodálkoztam is magamban, hogy itt lépked velünk, keresztül a téren. Úgy saccoltam, Jékelynek, Weöres Sándornak lehet a kortársa. Élénken beszélgetett velünk. S mint rendre ilyen esetekben, nagyon zavart, hogy oly szegényes az én horvát szókinccsem. A nyelv mesterével beszélgetni az én csökött, meg-megakadó nyelvtudásommal. Ilyenkor érzem az ember igazán a bezártságát, kívül létét. Mennyire más lenne, ha lengyelül szólhatnék! Az egyszerű kérdésekhez szoktam menekülni hasonló helyzetekben. Tudtam, hogy Szlavóniából való a költő, s próbáltam arról kérdezni, mit jelent számára ez a régió. Legyintett, s magyarázni kezdte, hogy nem ért egyet a horvát glóbusz szellemi szétszabdalásával. Szlavónia - Horvátország, éppúgy, mint Dalmácia vagy Isztria. Éreznem kellett, hogy nem velem vitázik, hanem talán politikuskokkal. Úgy hozta a történelem, hogy a horvát vidékek hosszú évszázadokon keresztül külön tartományok keretében éltek. A történészek ismerik a kifejezést, hárommegy királyság, vagyis Horvátország, Szlavónia és Dalmácia. A nemzeti mozgalom egyik legfontosabb célkitűzése volt a XIX. században, hogy ez a három horvát tartomány összetartozzék. Érdekes módon az új Horvátországban a 90-es évek elején megjelent a politikai regionalizmus. Miközben Horvátország élet-halál harcát vívta önállóságáért, a frissen szerzett függetlenség megtartásáért, majd éveken át jelentős területei szerb megszállás alatt voltak. Talán ez készítette efféle magyarázatra a szlavóniai horvát költőt.

Tadijanović lírájának amúgy egyik legfontosabb szála, vonatkozási pontja, nem túlzás azt mondani, pillére a szülőföldhöz fűződő kapcsolat. Szlavóniai tájak, a

szülőfalu képe jelenik meg újra és újra a költői emlékezet horizontján. Visszatér képzeletben oda, ahonnan elindult a Szlavonbród melletti faluba. A horvát irodalmi lapok rendre köszöntik novemberben a születésnapján. Pátriárkai kort ért meg valóban, a tisztelők az idén a 99 esztendő költőnek fejezik ki jókívánságaikat.

Amikor mi sétáltunk vele a Radić utcán fölfelé, a Felsőváros irányába, még csak a kilencvenkettediket taposta. Udvariasan lassúra próbáltuk fogni a tempót; ha nekieredt a nyelve valaminő hosszabb magyarázatnak, még meg is álltunk szusszanni egyet, tudván, hogy fokozatosan kezd emelkedni az utca, ám ő volt az, aki már-már nógatni akart bennünket, hogy igyekezzünk, mert lemaradunk Zágráb városának a fogadásáról. Hosszú lábait katonásan szedte, időnként kihúzta magát, ahogy az imént, amikor fölített feleségének az ablakba.

Ahogy kedélyesen váltottuk a szót az öregúrral, nem gondoltam volna, hogy évtizedeken át annyi kulturális-irodalmi intézményben, egyesületben viselt tisztséget, hogy húsz éven keresztül igazgatta Zágrábban az Irodalomtörténeti Intézetet. Túl volt már azokon az ambíciókon, melyek a javakorabeli férfiakat fűtik, lobogó ősz hajával az időnek másik dimenziójához tartozott, az élő klasszikusok szabadsága adott távlatot szavainak.

Szlavónia szelídségét láttam szemeiben, azt a szelídséget, amelyet verseiből olvastam. A Száva és Dráva közötti termékeny tájat, búzamezőivel és szőlődombjaival. A horvát Árkádia napsütéses világát, ahová örök vágyakozás köti az emberemlékezet óta Zágrábban élő költőt. Ne képzeljük azonban Tadijanović líráját valaminő népi költészetnek, versbeszédét Erdélyi Józseféhez vagy Illyés Gyuláéhoz hasonlónak. Nekem inkább Szabó Lőrinc jut róla eszembe. Az emlékképekből összeálló szülőföldi mitológia éppúgy rajzoknak tekinthető egy élet tájáról, mint a Tücsökzene. Élőbeszédre emlékeztető versmondatai gyakorta megtörnek, korántsem a kerek idill benyomását keltik versei. Egyik kritikusa úgy jellemezte, hogy verse óramű pontosságú.

Örökséget kíván számba venni a horvát költő, a későmodern líra szemléletével és eszköztárával. Hogy mik annak a tegnapi világnak a meghatározó emlékképei, a személyiséget élete végéig elkísérő értékei? Volt olyan kritikusa Tadijanovićnak, aki a sóvárgás költőjének nevezte, ám rossz irányba indulna képzeletünk, ha valamiféle örök paraszti vagy falusi visszakívánásáról volna nála szó. Inkább a XX. századod végigélt ember kereséséről, az emlékezés alapvető emberi szükségletéről, a szavakkal újjáteremthető emlékek egzisztenciális jelentőségéről.